

B. RÉVÉSZ LÁSZLÓ

Változások sodrásában

(TÁRGYILAGOSSÁGRA TÖREKVŐ VISSZAEMLEKEZÉS
A CSODÁLATOS '89-RE)

Már a címadást is magyarázni illik. Hiszen amikor benne voltunk is, éreztük, hogy az „arctalan évek” után felgyorsult az idő, de hogy ebben kitüntetett szerep jut az 1989-es évnak, ez csak az idő előre haladtával vált egyre nyilvánvalóbbá.

A tárgyilagosságra törekvés nem mentegetőzés szeretne lenni, hanem természetes állapot az olyan szereplőknél, akik részben az eseményeknek ha nem is elkövetői, de bemutatói, és a tömegkommunikáción keresztül esetleg befolyásolói lettek. Tehát nem lehet teljességgel kiküszöbölni a személyességet, arról nem is beszélve, hogy negyed század távlatából az emlékezet tartóssága is megkopik, mint ezt annyiszor tapasztalhattuk. Így a „harag és részrehajlás nélküli” emlékezés (sine ira et studio – Tacitus) csak részben valósítható meg, de törekedni kell rá.

E sorok írója 1989-ben, 46 évesen a Magyar Televízió Művelődési Főszerkesztőség Társadalomtudományi Szerkesztőségének vezetőjeként dolgozott, emellett rendezett dokumentumfilmeket és stúdióműsorokat is. Az MSZMP tagja („csak” 1978 óta), sőt alapszervi titkár. Hiába próbált ebből a funkcióból kimenekülni, amikor szerkesztőségvezető lett 1987-ben, arra való hivatkozással, hogy az alapszabály szerint összeférhetetlen, hogy valaki állami vezető és pártfunkcionárius legyen egyszerre, a lassan felbomló állapotokra jellemző, hogy kimondta a felső vezetés: nincs összeférhetlenség, az alapszervi titkár olyan kis funkció, hogy ettől még lehet valaki szerkesztőségvezető.

A rendszer lazulásának egyéb jelei is voltak.

Saját szerkesztőségünk műsoraiból hozom a példákat.

1988. március 15-én egy nagyszabású műsor keretében foglalkoztunk az 1848–49-es forradalommal és szabadságharccal. A műsor két és egynegyed órás volt, közvetlenül az esti híradó előtt. A hazai történészek mellett (Gergely András, Katona Tamás, Szörényi László irodalomtörténész, Vörös Károly) először adódott alkalom arra, hogy neves külföldi, vagy külföldön élő kutatókat is meghívjunk a műsorba (Deák István az USA-ból, Katrin Sitzler Münchenből és Püspöki Nagy Péter Pozsonyból). Emellett készült egy betétfilm, amely 1848. március 15. eseményeit idézte fel egy „zarándoklat” keretében, ahol Szörényi László és Katona Tamás vezetésével diákok és színművészeti főiskolások idézik fel az eredeti helyszíneken a forradalmi nap eseményeit. (Megmosolyogni való emlék, hogy ugyan minden kerületi rendőrkapitányságon tudták, hogy zászlós-kokárdás felvonulásunk „csak” egy filmforgatás, ennek ellenére a Nemzeti Múzeum főrendésze nem akarta felengedni a múzeum lépcsőjére csapatunkat. Csak hosszas telefonálgatás, „lepapírozás” után sikerült végül itt is felvételt készítenünk.)

Maga a műsor egyébként eléggé „áthallásosra” sikeredett. A műsor készítői és a nézők is érzékelték, hogy valami készülődik. És így elég sok párhuzam adódott 1848–49-cel.

Egy másik: a televízióon belül is fokozatosan háttérbe húzódtak a hagyományosan ünnepi (értsd: politikai) műsorok készítői, így a Közművelődési Műsorok Főszerkesztősége vállalta fel 1987-ben és 88-ban is az augusztus 20-i ünnepkör műsorainak szerkesztését és koordinálását. 1987-ben még elnöki nyomásra „Alkotmányunk ünnepe” címmel ment a kétnapos műsor, benne már az eddigi szokásos protokollból általában kimaradt stúdióvendégekkel (pl. Andrásfalvi Bertalan néprajztudós, Gyórfly György történész, Gergely Jenő egyháztörténész, Kulcsár Kálmán igazságügy-miniszter), vagy ekkor közvetített először élő egyenes adásban a Szent István Bazilikából szentmisét és a Szent Jobb körmenetet a Magyar Televízió (a közvetítés vezetője az őstelevíziós Horváth Ádám volt).

A kétszemélyes műsorvezető páros „kiegyensúlyozott” felállás volt: Kondor Katalin és Pálffy G. István. Mindketten kiváló televíziós újságírók. (A kiegyensúlyozottság inkább a páros két tagja későbbi pályafutásának különbözősége miatt jutott eszembe.)

1988-ban a műsor címe már „István király napja” lett, hogy „Szent István napja” legyen, továbbra sem tudtuk elérni az akkori elnöknél (Bereczky Gyula). Viszont a tartalom tovább bővült: riportfilm készült az Aranybulláról, ill. a magyar alkotmányozás történetéről a még mindig érvényben lévő, 1949. augusztus 20-án kelt alkotmányig. Vagy: érzelve a párton belüli hatalmi harcot, gondunk volt rá, hogy ne csak Berecz János Pusztaszeren elmondott beszédét közvetítsük, hanem rögzítettük egy kamerával a Pécsváradra „száműzött” Pozsgay Imre beszédét is, helikopter hozta fel a felvételt, és az elhangzás után másfél órával már adásba is került.

Az esti főműsorban is elhangzottak olyan irodalmi részletek, monológok, versek, amelyek néhány évvel előbb a „túrt, vagy a tiltott” kategóriába tartoztak volna. (Maga ez a főműsor egy félresikeredett, szórakoztatónak szánt vetélkedő volt, amelyben úgymond a hárommilliomodik tévénézőt kellett kiválasztani.)

Ez két jellegzetes példa volt, de 88-ban már minden oldalról érezhető volt a mozgolódás, és a mozdulás. Csak címszószerűen: Kádár János leváltása, a júniusi Erdély-tüntetés, a Duna Kör által sorozatosan szervezett tüntetések a bős-nagy-marososi vízlépcső ellen, az ellenzék csoportjai és régebbi pártok szerveződései és gyűlései a Jurta Színházban.

A későbbi változásokban fontos szerepet játszó Független Jogász Fórum is itt alakult meg novemberben.

Ebben a forrósodó légkörben fordultunk 1989-re.

A televízió egyik népszerű közéleti műsorává vált (a főcímről becenévvel is illetett „cipzárás” műsor), a Napzárta, a kettes programon. Itt olyan témák kerültek terítékre, és olyan vendégek fordultak meg, amelyek és akik egy-két évvel azelőtt szóba sem jöhettek volna. Az egyes adásokat a legrangosabb, és viszonylag fiatal televíziós újságírók vezették: Horvát János, Wisinger István, Baló György, Déri János, Gyórfly Miklós, vagy a hölgyek közül Endrei Judit, Kudlik Júlia, hogy csak a fontosabbakat említsük. A szerkesztői csapatból Peták Istvánt, Sárdi Annát és Román Pétert kell kiemelnünk. Különösen emlékezetes volt a Hegedűs András volt miniszterelnökkel, ekkor már ellenzékiként elkönyvelt szociológussal készített beszélgetés.

Hasonlóan mérföldkőnek tekinthető egy fontos politikai esemény és annak televíziós közvetítése. Január 20-án délután 14 órától a Politikai Főiskola (közismer-

tebben Pártfőiskola) egyik termében Romány Pál rektor meghívására egy hosszú asztalnál egymással szemben ültek le az MSZMP és az MDF képviselői, hogy az ország helyzetéről, és a jövőről beszélgessenek, vitatkozzanak. (Válogatott csapat volt, az MSZMP-t Andics Jenő, Balogh Sándor, Fabriczky András, Forgács Imre, Huszár István, Katona Imre, Madarász Tibor, Schmidt Péter, Szoboszlai György, az MDF-et Bíró Zoltán, Csengey Dénes, Csurka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Kiss Gy. Csaba, Kulin Ferenc, Lezsák Sándor, Szabad György képviselték, hogy csak az adásba bekerülteket említsem.)

Mivel a televíziós csapat azt szerette volna, hogy még aznap este a Napzártában adásba kerüljön az összefoglaló, különleges előkészületeket kellett tenni. Egyrészt nem lehetett tudni előre az esemény hosszát, ezért két rögzítővel folyamatosan vettük a történéseket. Másrészt gondoskodni kellett arról, hogy a televízió még a látogatást is elkerülje a szerkesztés során az önkényes beavatkozásnak, ezért az MDF Alexa Károly, az MSZMP Fodor Gábor személyében delegált egy-egy szerkesztőt, és ők határozták meg, hogy a saját csapatukból kinek a megszólalásából mi kerüljön az adásba, természetesen szigorúan betartva a kronológiát. Mindez úgy zajlott, hogy a közvetítést a szerkesztőségben parlamenti gyorsírók jegyezték váltva, s akit váltottak, az máris diktálta egy-egy gépirónőnek az anyagot, így a szerkesztők kb. 20 perc, fél óra csúszással már dolgozhattak az írásos anyagon.

A beszélgetés hat és egynegyed órán keresztül zajlott, és este valóban adásba került a 72 perces összefoglaló. Csurka István és Forgács Imre kommentálták a látottakat, Győrffy Miklós műsorvezetésével, és mindketten elismerték, hogy az összeállítás hiteles volt, mert lényegében tükrözte a találkozóan elhangzottakat. (Fodor Gábor nem sokkal később egy tévéműsorban úgy értékelte ezt a találkozót, hogy tulajdonképpen ez volt a többpártrendszer nyitánya.) A műsor elemzése külön tanulmányt igényelne, mert pontosan tükrözte az akkori, átalakulóban levő állapotokat, azonban ez meghaladja ennek az írásnak a kereteit.

Ekkoriban kaptunk engedélyt, hogy Rajk László közelgő nyolcvanadik születésnapja alkalmából dokumentumfilmet készítsünk „Kortársak Rajk Lászlóról” címmel. M. Kiss Sándor történész-szakértővel és Győrffy Miklós riporterrel elég alapos kutatómunka után sok mindenkit sikerült kamera elé ültetnünk. (operatőr: Nádorfi Lajos) Szerepeltek az elvbarátok, és részben áldozatok (Apró Antal, Baxant Olga, Beck János, Mód Péter, Nonn György, Vince József), Barcs Sándor, aki a per idején a bíróság ülnökeként képviselte a kisgazda pártot. A Századunk csoport jóvoltából egy addig adásba nem került beszélgetés részleteit is felhasználhattuk a feleséggel, Földi Júliával, és sikerült kijutnunk Angliába, hogy az ottani emigrációban élő szemtanúkat is megszólaltassuk. Szász Béla, aki a Rajk-per egyik mellékperében vádlott volt, és megrendítő könyvet írt erről „Minden kényszer nélkül” címmel. Schöpflin Gyula pedig stockholmi nagykövet volt, amikor a per zajlott, és a rádióközvetítés alapján családijával együtt az emigrációt választotta. Egy másik forgatócsoporttól a Franciaországban élő Fejtő Ferenc visszaemlékezését is kölcsön kaptuk a filmhez. Híradós archív anyagokat is fel tudtunk használni az 1945–56-os időkből.

Megtörtént a vágás, az anyag összeállítása. A műsor kinyomtatva (a nyilatkozók névsorával együtt) megjelent a Rádióújságban.

Ekkor váratlan bonyodalom támadt: Barcs Sándor (1989-ben az MTI nyugalmazott elnöke, az Elnöki Tanács tagja, és több funkcióban sportvezető) jelezte, hogy

visszavonja nyilatkozatát. A nyomatékos kérésnek eleget kellett tennünk, pedig a kiegyensúlyozottság miatt nagyon hiányzott az anyagból, mert ő beszélt pont arról, hogy kiszagdaként mennyire rettegetek Rajktól, amikor ő jött pártközi egyeztetésre. Rajk rendkívül kemény tárgyaló volt, és belügyminiszterként hozott egyéb intézkedései is (például az egyesületek betiltása) a kommunista párt hegemoniáját erősítették, a proletárdiktatúrát készítették elő.

A film tehát így, Barcs Sándor nyilatkozata nélkül ment adásba. Annyit még megtehettünk, hogy a felkonferáló szövegben jeleztük, hogy B. S. visszavonta nyilatkozatát.

Ezen kívül archiváltunk egy teljes kópiát is, „zárolt anyag” jelzéssel. (Remélhetőleg az anyag megvan még!!!)

A Rajk-film március 6-án, hétfőn este 20 órakor került adásba az egyes programon. (Ne feledjük, hogy ekkor még más televízió nem volt Magyarországon, csak a Magyar Televízió 1. és 2. programja!)

A Rajk-filmnek lett még két „hozadéka”. „Életem egy folytatásos rémregény” címmel külön portréműsort készítettünk Baxant Olgáról, akinek, mint a nép közt élő „kisrendőrnek” rendszeresen jelentenie kellett Rajknak, a belügyminiszternek az uralkodó hangulatokról, figyelemre méltó jelenségekről. Az egyik mellékperben Baxant Olgát életfogytiglani börtönre ítélték, egy bizonyítékok nélküli perben, mint Rajk rezidensét, kvázi árulásának folytatóját. Az ítélet előtt hat hétig volt az Andrássy út 60. egyik nedves, szűk pince-zárkájában. (Az Andrássy út 60. akkor az Államvédelmi Hatóság központja volt.) Ez az épület 1988–89 fordulóján is eléggé hozzáférhetetlen volt, bár csak egy külkereskedelmi vállalat székelt itt ekkor, de végül is sikerült bejutnunk, és Baxant Olgával lejutottunk a pincébe is (ahol ekkor a vállalat irattára volt). Szemtanúnk szerint itt egy többemeletes, nedves pincelabirintus volt, szűk, egyszemélyes zárkákkal. És a lejárati fordulójában a savas kád, amelyben akár nyom nélkül lehetett megsemmisíteni embereket. Ez a labirintus eltűnt, valószínűleg 1956 után részben eltömedékeltek, részben lebontották a közfalakat. Így is megmaradt két szint a pincében. (Ma itt működik a Terror Háza múzeum!)

A másik „hozadék”: portrébeszélgetés Schöpflin Gyulával. Az angliai forgatás során adódott lehetőség a Schöpflin házaspár otthonában egy alaposabb beszélgetés rögzítésére. A beszélgetés idején 79 éves Schöpflin Gyula író, műfordító, diplomata, mint már említettük, a Rajk-per miatt választotta az emigrációt. Az izgalmas életútját bemutató portréfilm címe Szélkiáltó lett, mint ahogy 1983-as visszaemlékezéseinek kötete is ezt a címet viselte. S. Gy., sok más emigráns társához hasonlóan megfogadta, hogy amíg szovjet csapatok tartózkodnak Magyarországon, addig nem is látogat haza. Végül is ez a nem várt fordulat is bekövetkezett, így a szovjet katonák távozása után a portrébeszélgetés is adásba kerülhetett.

Talán megállja a hasonlat a helyét, hogy közben, 1989 elején a mélyben hallható morajlás dübörgéssé változott, a történelem sokkoló fordulataival szembesültünk.

Január 30-án a Magyar Rádió 168 óra c. műsorában Pozsgay Imre, az MSZMP Történelmi Munkabizottságának vezetője bejelentette, hogy szerintük 1956 októberében népfelkelés volt.

Megtörtént a tabudöntés: a fennálló hatalom megváltoztathatatlanak hitt dogmája foszlott szét egy csapásra. (Nem ellenforradalom, nem „októberi sajnálatos események”, hanem népfelkelés!)

A tömegtájékoztatás többi része is azonnal lecsapott a szenzációszámba menő bejelentésre.

Grósz Károly az MSZMP főtitkáraként a svájci Davosban tartózkodott a Világ-gazdasági Fórumon (talán nem véletlen a bejelentés időzítése ekkorra!) és a Hét c. műsor faggatózására csak kitérő válaszokat tudott adni.

Az MSZMP politikáját és taktikáját is a lassú „puhulás”, és a fokozatos visszavonulás jellemzi ekkor. Februárban a Központi Bizottság is tudomásul veszi a pluralizmus kiterjesztését, azt, hogy ezentúl versenyhelyzetből kell politizálnia, azt, hogy létrejött a többpártrendszer. Meg kell őrizni azonban az átmenet békés jellegét.

Újabb sokkoló hír: február elsején öngyilkos lett saját szolgálati fegyverével Mikó István tiszakécskei tanácselnök.

Február végén Stadinger István, az országgyűlés elnöke átveszi a bős–nagymarosi vízlépcső ellen tiltakozó szervezetek által gyűjtött több mint százezer aláírást tartalmazó íveket. (Két nap múlva Stadinger István „jöjjenek a fiatalok!” indokollással lemondott funkciójáról. Néhány nap múlva országgyűlési mandátumáról mondott le Apró Antal, a Kádár-korszak politikájának egyik emblematikus alakja.)

Ezek a hírek már nem suttozó propagandával terjednek, hanem ott szerepelnek a hivatalos híradásokban is.

Mindenesetre Pozsgay Imre bejelentése adta meg az utolsó lökést ahhoz a benünk már érlelődő elhatározásról, hogy 1956-ról, az előzményekről és a felkelésről, a leverésről és a megtorlásról egy hosszabb dokumentum-sorozatot készítsünk. Az előkészületeket, a kutatást és a szakértők, munkatársak „toborzását” megkezdtük, kialakult az adások tematikája, majd nyáron a betétek forgatása következett, azután az összekötő stúdiófelvételek, és a sorozat 1989 őszén került adásba a Tévé-Magiszter keretében.

Talán itt adhatunk egy rövid áttekintést a Magyar Televízió állapotáról, műsorairól 1989-ben. Konkurenciája nem lévén, az MTV 1-es, egész napos programja és az MTV 2 délutántól műsorzárásig tartó adása összességében elég színes, változatos néznievalót kínált a tájékoztatás, a művelődés, a szórakoztatás és fikciós filmek területén is.

Most egy esetleg unalmasnak tűnő felsorolás következik műsorcímekekkel, amely az idősebbeknek esetleg több mindent mond, mint a fiatal olvasónak (részletes ismertetésükre itt nincs hely és mód). Mindenesetre ezeknek a műsoroknak a zöme általában már hagyományokkal rendelkező adás, tehát a néző is tudja, hogy mit várhat tőlük. Persze vannak újítások, „új találmányok” is.

A tájékoztatás fő pillére a Híradó és A HÉT, ebben a periódusban Aczél Endre főszerkesztő irányításával, az eddigieknél frissebb hangvétellel, elmenve az adott, egypártrendszer uralta tájékoztatás határaiig. Belpolitikai, közéleti műsornak tekinthető az Ablak és a Budapest körzeti adás. Természetesen belpolitikai műsorok az ekkor már rendszeres parlamenti élő közvetítések napközben, illetve az esti összefoglalók.

Külpolitikában az ugyancsak hagyományokkal rendelkező Panoráma az, amely az egyre inkább izgalmassá váló nemzetközi események krónikása igyekszik lenni. (Különös tekintettel a szomszédos romániai és NDK-beli változásokra.)

A kulturális, művelődési tájékoztató műsorok „zászlóshajója” az 1983 óta létező Stúdió 89.

Emellett ebben az évben van Karmesterverseny, Veszprémi tévéjáték fesztivál és Kőszegi gyermekfilm-szemle is. Ezek az események hetekre ellátják munícióval a műsorszerkesztést.

A szórakoztatásban több vetélkedő is fut (legismertebb a Kapcsoltam).

A fikciós műfajokban is még tart az évtizedek alatt kialakult lendület, hetente jelentkezik egy-egy tévéjáték, vagy sorozat. Az ötvenedik adást elérő Szomszédok mellett olyan sorozatokat lehet említeni, mint az Esmélet (József Attila élete), Széchenyi napjai, Mint oldott kéve (Sárközi György regénye alapján), Égető Eszter (Németh László regénye alapján), vagy az egyedi adások közül A költő visszatér. (Páskándi Géza, Petőfiről)

A művelődési, ismeretterjesztő műsorok nagy kosarába sokfajta periodikus műsor és kisebb sorozat tartozik. Ismét csak felsorolás-szerűen (és a teljesség igénye nélkül): Családi kör, Hármaskör, Jogi esetek, Gondolkodó, Delta, Álljunk meg egy szóra! (Vágó István–Grétsy László), Kalendárium, Unokáink sem fogják látni (Ráday Mihály), Unokáink is látni fogják? (Osskó Judit), Cim-cim, (É. Szabó Márta), 12 hónap az erdőn (Rácz Gábor), És még másfél millió lépés (Rockenbauer Pál).

Székebb területünket illetően ekkor indította be a Művelődési Főszerkesztőség a TÉVÉ Magiszter című műsorfolyamot a TV 2-n vasárnap délelőttönként három órában. Ebben társadalom- és természettudományi ismeretterjesztő saját gyártású és vásárolt anyagok, művelődéstörténeti kisebb dokumentumfilmek szerepeltek. A tavaszi folyamból emlékezetes a „Szabad beiratkozni!” című sorozat, amely 9 részben kalauzolja végig a nézőt a szociológia alapfogalmain.

Máig maradandónak bizonyult az a sorozat, amely Magyar Évszázadok címmel a magyar történelmet a különböző korok törvényeinek elemzésén keresztül mutatja be 50 részben (részenként 20 perc, szerkesztő: Vikol Katalin, rendező Szakály István).

Még egy fontos műsort kell megemlíteni, amely a mi gondozásunkban készült.

1937 és 39 között falukutató népi írók, baloldali egyetemisták és antifasiszta értelmiségiek tömörülése volt a Márciusi Front. Heterogén összetételük ellenére egyetértettek a nagybirtokrendszer megszüntetésének, az ország demokratikus átalakításának és a Duna menti népek összefogásának gondolatával. E mozgalom még élő alapítóival, részvevőivel rögzítettünk visszaemlékező beszélgetést 1983-ban. Most elérkezettnek láttuk az időt, hogy ennek a beszélgetésnek a szerkesztett változatát műsorra tűzzük. Erre sor is került 1989. március 12-én vasárnap este 21 óra 45 perctől a TV1-en. A műsorvezető-riporter Pálffy G. István volt, a beszélgetés résztvevői: Donáth Ferenc (†), Lengyel Balázs, Majerszky Klára, Pollner György, Tariska István (†), Újhelyi Szilárd.

Itt kell megemlíteni azt a törekvésünket, amelyet legegyszerűbben „leletmentésnek” nevezhetnénk. Már 1988-ban megállapodást kötöttünk az Országos Széchényi Könyvtár Történeti Interjúk Videotárával (amely nemrég alakult) a szerkesztőségénél felhalmozódott, dokumentumértékű felvételek átvételére, és ku-

tathatóvá tételére. (A Századunk sorozat szerkesztőségében sok ilyen felvétel készült, előrelátóan tartalékolva a későbbi adásokban való felhasználásra.)

Ugyancsak ekkoriban, 1989 márciusában írtam egy cikket a Magyar Televízió belső újságjába, a Telehír-be. A cikkben elsősorban arra hívtam fel a figyelmet, hogy egyre kevesebb dokumentumfilm készül, pedig nyomasztó a felelősség: a jelenkor történetét kellene megírni ezekkel a filmekkel. A napi híradások nem pótolhatják az elemző, folyamatkövető dokumentumfilmeket.

A „bebetonozott” struktúrában szereplő műsorokon kívül évfordulókhöz kapcsolódó műsorok készítésére kaptunk engedélyt (Rajk, október 6.), de arra, hogy adáskötelezettség nélkül elkezdhessük rögzíteni a változásokat, most sem kaptunk engedélyt, pedig amióta átvettem a Társadalomtudományi Szerkesztőség vezetését, ez folyamatos törekvésünk volt. Hiszen tudtuk, láttuk, hogy közben folyamatosan kialakulnak azok a fórumok, stábok, amelyek megvalósítják ezt az általunk kényszerűen mellőzött funkciót, az átalakulások krónikásává váltak. Ezek közül a legelső a Fekete Doboz nevű csoportosulás volt, amely 1987 nyarán jelentette be megalakulását. „Védőernyőként” a Balázs Béla Stúdióra és a Filmművész Szövetségre hivatkoztak. Mindenesetre a sajtókiadványokat engedélyező szervek nem tudtak mit kezdeni ezzel az új formációval. Ettől függetlenül a Fekete Doboz 1988-ban már rendszeresen jelentkezett video-folyóírral, amelyet VHS kazettán adtak ki és terjesztettek. Természetesen mi, „állami televíziósok” is ismertük ezeket az anyagokat, hisz szakmabeliek, sőt néhányan barátaink készítették a felvételeket. Hivatalosan „természetesen” ekkor nem volt semmilyen „átjárás” a Magyar Televízió és a Fekete Doboz között. Egyik emlékezetes összeállítás volt, amelyben az 1988. június 16-án, a párizsi Pére-Lachaise temetőben tartott Nagy Imre emlékműavatás felvételeit vágták „keresztbe” a budapesti ellenzéki megmozdulások, és rendőri atrocitások képeivel. (A Fekete Dobozzal való együttműködés 10 év múlva valósult meg, amikor elkészíthettük az „1989 hónapról hónapra” c. sorozatot 12 részben, némiképp törlesztve azt az adósságot, amely 1989-ben, az események megmutatásában a Magyar Televízió elmulasztott.)

Ugyancsak ekkoriban keringtek már másfajta összeállítások is videokazettán, „Nyitott szem” címmel, ezeket a MAFILM volt Híradó és Dokumentumfilm Stúdió munkatársai készítették. Jórészt belőlük verbuválódott a hamarosan megalakuló Nap TV csapata.

A pártállamon belüli lazulás és szigor párharcának jeleként tudom felfogni az 1989. március 15-i események tömegkommunikációs interpretálását. Ekkor lett ez a nap hosszú évtizedek után újra piros betűs nemzeti ünnep és munkaszüneti nap. A Magyar Televízió élő adásban közvetítette a Múzeum kerti központi ünnepséget (szónok a nemrég reaktivált, reformpárti Nyers Rezső) ugyanakkor híradásaiban nem jutott az őt megillető hely a több mint százezres, egész napon át tartó ellenzéki demonstrációknak.

Itt, az MTV Szabadság téri főépületének a lépcsőin olvasta fel Cserhalmi György színművész a „Mit kíván a Magyar Nemzet” c. 12 pontot, és egy transzparenst is kifeszítettek mögötte „SZABAD MAGYAR TELEVÍZIÓ” felirattal. Csengey Dénes (MDF) pedig jelképesen lefoglalta a televíziót a nemzetnek. Erről még szólt a Híradó, viszont arról, hogy Kis János (SZDSZ) és Orbán Viktor (FIDESZ) is nagyhatású beszédeket mondtak, már nem esett szó a hivatalos híradásban. (A Fekete Doboz rög-

zította, így hál' istennek az utókorra is fennmaradtak.) A Magyar Televízió ajtóit zárva maradtak, a 12 pontot senki nem vette át, a lelkes tömeg békésen elvonult.

Ekkoriban híre ment, hogy a már 1988-ban megalakult Történelmi Igazságtétel Bizottság nyomására megegyezés született Nagy Imre és mártírtársai újratemetéséről, és megkezdődött a rákoskeresztúri köztemetőben a kivégzettek maradványainak felkutatása, exhumálása, és Ember Judit filmrendező, a betiltott filmjeiről „elhíresült” dokumentumfilmes, felvételeket is készít a feltárásról. Azt is tudtuk, hogy elindult a perújrafelvételi eljárás Nagy Imre és társai ügyében. Mindezek hatására kiharcoltuk egy Nagy Imréről szóló dokumentumfilm előkészítését és forgatását. A szerkesztő (Gellért Kis Gábor), és a rendező-operatőr (Sólyom László, talán nem melleleg a kivégzett Sólyom László rendőrtábornok fia!) alapos, körültekintő munkát végeztek, amely végül is „Viharos emberöltő” címmel egy 60 perces dokumentumfilmben öltött testet. Korabeli dokumentumok, újságcikkek, visszaemlékezések felhasználásával kísérik végig az életutat az összes „kacsaringóval” együtt a mártíromságig. (Itt kell nyitnom egy zárójelet egy kapcsolódó ügyről, hogy elmondjam, én mit tudok a dologról. Többen állították, hogy a per folyamán 1958 júniusában folyamatosan mentek a filmfelvevő gépek. Hogy ez a teljes nyersanyag hova került, mi lett a sorsa, máig tisztázatlan. Mindenesetre ebből a nyersanyagból készült egy propagandafilm, még 1958-ban, amelyet sosem mutattak be. Ezt a filmet (vagy ennek részleteit) kaptuk meg a legfőbb ügyészségtől a műsorunkban való felhasználáshoz. A hozzáférés is a legnagyobb biztonsági intézkedésekkel együtt zajlott. A filmről egy darab 1 colos videokópia készült, és egy másolat a film munkálataihoz. Persze ez alatt sok kézen ment keresztül az anyag, és készülhetett ebből „kalóz kópia” is, és ki tudja hány másolat. Bizonyos részleteket később aljas sajtótámadásokra is felhasználtak. (Kopácsi Sándor és Vásárhelyi Miklós vallomásainak részletei a propagandafilmben is tendenciózusan voltak kiemelve.)

Mindenesetre a Nagy Imre-film alkotói semmilyen, etikába ütköző vétséget nem követtek el.

Sőt: nagy szakmai gondossággal jártak el. A propagandafilmben például az utolsó szó jogán szóló Nagy Imrébe a mondat felénél beléfojtja a szót a narrátor, és mondja az elítélő szöveget. A film alkotói vették a fáradságot, és a fennmaradt hanganyag alapján szinkronizálták Nagy Imre hangját a folytatódó képhez, és így hitelesítették védekezésének utolsó mondatait.

A Viharos emberöltő c. filmünk az újratemetés és a végtisztesség megadásának napján, június 16-án este nyolc órakor került adásba. Merész döntés volt, de helyesnek bizonyult: a Hősök terén tartott gyászszertartást és délután a 301-es parcellában való újratemetést folyamatos élő adásban közvetítette a Magyar Televízió. De jó és átgondolt volt ennek a napnak a „felvezetése” is. Megvásárolták és műsorra tűzték az újratemetés előtti napokban a Menedékjog c. dokumentumfilm-sorozatot, amelyben a romániai Snagovba száműzött Nagy Imre-csoport életben maradt tagjai emlékeznek az ott töltött évekre. (Vásárhelyi Miklós, Donáth Ferencné, Szilágyi Józsefné, Vas Zoltánné, Bácskai Vera.) Ezeket a filmeket is Ember Judit rendezte.

Közben persze jönnek az újabb és újabb változások. Az MSZMP reformkörei lázas tanácskozásokon követelik az újabb újításokat, az Ellenzéki Kerekasztal (EKA) résztvevői egyre kiforrottabb elképелéseket dolgoznak ki a változások előkészítésére (választások, alkotmányreform, alkotmánybírság, stb.). Egenlő felekként kívánnak

részt venni az egyeztető tárgyalásokon, és nem tűrik, hogy az MSZMP diktáljon. Így létrejön a háromoldalú Nemzeti Kerekasztal (NKA), amely meg is tartja nyitó ülését június 13-án, és ezt a Televízió is élő adásban közvetíti. Ezt követi az ugyancsak tévé által közvetített második plenáris ülés június 21-én, ahol megerősítik, hogy az MSZMP felhagy a vezető szerep igénylésével és kinyilvánítják a többpártrendszer bevezetésének szükségességét.

Míg az EKA ülésein csak a Fekete Doboz forgat, a hivatalos televízió is egyre több mindenről tudósít. Nem csak tízezrek „bécsi kivonulásáról” (bevásárló-turizmus: hűtőszekrény és képmagnó), hanem a szovjet csapatok kivonásának megindulásáról, a „vasfüggöny” (a műszaki határzár) lebontásának megkezdéséről. Felmentik a nagybeteg Kádár Jánost a pártelnöki teendők alól (a funkciót négytagú elnökség veszi át), az országgyűlés leállítja a bős–nagygyarosi beruházást.

Az intézményen (az MTV-n) belül is – Virág elvtárs elhíresült szavaival élve – „a helyzet fokozódik”. Néhányan kilépnek a pártból, megalakul az MDF helyi csoportja, a hivatalos szakszervezet mellett új szakszervezet kialakulása kezdődik meg. Május végén a több mint 1 millió példányban megjelenő Rádió- és Televízió Újságban Chrudinák Alajossal, a külpolitikai műsorok főszerkesztőjével készült egész oldalas interjú. Ebben kifejti, hogy „purgatóriumban vagyunk”. Változások jönnek, és ahhoz, hogy a tisztítótűzből egy megújult televízió kerüljön ki, önálló műhelyek kellenek. Ugyanebben az újságban pár héttel később Wisinger István, az 1-es program igazgatója „pofozógép és húsdaráló” szavakkal jellemzi a televízió, és benne a saját helyzetét is. A múlt romjaiból kiemelkedve igaz és hiteles televíziót kell teremteni.

Az MTV műsoraiban egyre inkább tükröződik mindaz, ami a mindennapokban zajlik, mind a párton belüli harcokban (reformkörök és konzervatívok), mind az ellenzék megmozdulásaiban.

Közvetlen műsorkészítő munkánkat nem érintette, de sokunk fejében megfordult: Kádár János tragikus fordulatokban bővelkedő életében a történelem újabb fintora, hogy aznap halt meg, amikor a Legfelsőbb Bíróság kimondta a Nagy Imre elleni büntetőper semmisségét. (Július 6-án.) Kisebb „poén”, de dísztemetése, amelyet a tévé közvetített, pont akkor volt, amikor Bush elnök repülőgépe látogatása végén felszállt Ferihegyen.

Augusztus 20-án már nem ránk hárult a kétnapos ünnep műsorainak előállítására. Átvették viszont tavalyi kezdeményezésünket, a szentmise és a Szent Jobb körmenet közvetítését a Szent István Bazilikából. A szerkesztőségünk egy több mint fél óras filmet készített „Elveszett alkotmány” címmel, az átalakuló alaptörvény történetéről és a legújabb fejleményekről. (A Nagy Imre-filmnél bevált szerzőpáros: Gellért Kis Gábor és Sólyom László készítette.)

A Budapesti Körzeti Szerkesztőség adott lehetőséget arra, hogy Györffy Miklós riporterrel és Nádorfi Lajos operatőrrel egy friss tudósítást készítsünk arról, hogy hogyan ünnepelték augusztus 20-át 1989-ben a fővárosiak. „Rétegesen”, kicsit elkülönülve, csoportonként, „még kormányzó” pártként és ellenzékként. A műsor részletes bemutatására itt nincs mód, de talán a résztvevők felsorolása is érzékelteti, hogy elég alaposan körülnéztünk az ünneplők között.

A Várban kezdtük, az immár harmadszor megrendezett Mesterségek ünnepén. Itt megszólalt nemezkesztő, kovácsmester, a szervező népművelő, a kerületi ta-

nácselnök (Zágon Bertalan), kerületi lakosként és történészként Katona Tamás, Debreczeny Károly református lelkész, Csurka István (MDF) még szintén fenn a Várban. Az MSZMP a Margitszigeten tartotta népünnepélyét, itt megszólítottuk Iványi Pál KB-titkárt, a többiek közé elvegyülő Békesi László pénzügyminisztert, Fekete Sándor író. A Városligetben dr. Szántó Konrád ferences szerzetes, Fodor Gábor (FIDESZ), Krassó György (Magyar Október Pártja) és Tamás Gáspár Miklós nyilatkoztak. Mindenki hangsúlyozta Szent István érdemeit az államalapításban, abban, hogy letelepítette a magyarokat, és mindenki reménykedett abban, hogy az új idők új lendületet adnak a változásoknak, és később már együtt ünnepel a nemzet. (Mint tapasztaltuk, ez a mai napig nem valósult meg!) Számomra, aki szerkesztő-rendezőként jegyeztem ezt a műsort, igazán üdítő feladat volt az egész napos munka, a gyors montírozás, és augusztus 21-én már adásba is került a közel egy óras összeállítás. (A Budapesti Körzeti Szerkesztőségnek egyébként évek óta állandó munkatársa voltam a saját szerkesztőségi munkám mellett. Itt „kiélhettem” dokumentarista hajlamaimat, és aktuális műsor lévén a legfrissebb jelenségekkel szembeállhattunk. Sok minden múlik a személyiségeken is, a szabályok között sokféleképpen lehet lavírozni, és a Budapesti Körzeti Szerkesztőség vezetőjében (Varga László) megvolt a hajlam a dokumentarista megoldások keresésére és engedélyezésére. 1989-ben feljegyzéseim szerint még hét körzeti adás elkészítésében vettem részt.)

Miután Gorbacsov Németh Miklós moszkvai látogatása során kijelentette, hogy a Szovjetunió nem kíván beavatkozni a szövetséges államok átalakulási folyamataiba, a magyar kormány és az MSZMP is egyre inkább a nyitás irányába lépett. Ez konkrétan is nyitást jelentett, hiszen a Páneurópai pikniken augusztus 19-én több száz NDK-s állampolgár menekült át Ausztriába, a hónap végén pedig az egyre fokozódó feszültség hatására megnyitották a határokat és több tízezres menekültáradat indult meg Ausztriába, illetve az NSZK felé.

A Társadalomtudományi Szerkesztőségben ezen a nyáron gőzerővel folytak az 56-os forradalom és szabadságharc előzményeit, történetét, utóéletét bemutató sorozat munkálatai. (Előkészítés, anyaggyűjtés, forgatás, vágás.)

Ezen kívül lehetőségünk nyílt egy, évfordulóhoz kapcsolódó egyedi műsor elkészítésére. Kerestük a megoldást, hogy október 6., az 1848–49-es szabadságharc leverése kapcsán hogyan közelíthetnénk meg új szemszögből ezeket az időket. Végül is Barsi József huszárcapitány Utazás ismeretlen állomás felé c. naplója mellett döntöttünk, amely a szabadságharc után bebörtönzött, úgymond felségáruló tisztek életét, sorsát mutatja be. Ez a „másodvonal” volt a derékhad, ez adta a magyar honvédség főtiszti és tiszti karát a szabadságharc alatt. Az egyikük elleni hadbírósági tárgyalást rekonstruáltuk, bemutattuk az olmtüzi várbörtön fokozatosan enyhülő körülményeit (színészekkel), és végül egy képgalériában mutattuk be azokat a rabokat, akiket rabtársuk, Berzsényi Lénárd lerajzolt, s akikből a kiegyezés után sokan futottak be fényes karriert. A szövegű közlés és rekonstrukció mellett a történész-narrátor (Simon V. Péter) szövegében elrejtettünk egy fontos üzenetet. Haynau hadbíróságai több mint 2000 (kétezer) halálos ítéletet hoztak, de közülük mindössze valamivel több mint 200-at hajtottak végre. Minden nézőnek eszébe kellett jusson, hogy az 56-os forradalom utáni megtorlásban több mint 300 embert végeztek ki. Tehát a Kádár-rendszerben a bosszúállás jóval nagyobb mértékű volt, mint az 1848–

49-es megtorlás! (A műsor október 5-én került adásba, 21 óra 30 perckor az 1-es programon.)

Szeptemberben folytatódik az átalakulás mikéntjéről való vitasorozat. 18-án lezárul a Nemzeti Kerekasztal tárgyalássorozata. Éles polémia zajlik az SZDSZ-es Tölgyesi Péter és Pozsgay Imre (MSZMP) között. Itt vetődik fel először az ún. „négyigenes” népszavazás igénye. (A köztársasági elnök megválasztása, a munkás-örtség feloszlata, a munkahelyi párt szervezetek és a vagyonelszámolás ügyében.)

Ezek a csatározások elfednek egy másik, a jövőt alapjaiban meghatározó folyamatot. Az ún. „spontán privatizáció” már 1988-ban megindult, azonban legálissá a július 1-jén elfogadott, a gazdálkodó szervezetek átalakulásáról szóló törvény tette. Az állami és vállalati vagyon széthordása oly mértékűvé vált, hogy év végén már korrigálni kellett a törvényt. (Ennek ellenére sok mai multimilliomos és milliárdos vagyona ekkor alapozódott meg.)

Az MSZMP, kihasználva helyzeti előnyét, igyekszik a változások élharcosává válni. Állampolgárként és nézőként ilyen gesztusnak értékeltük, hogy október 23-án Szűrös Mátyás ideiglenes köztársasági elnök – a Parlament épületének arról az erkélyéről, ahonnan Nagy Imre is beszélt a néphez 1956. október 23-án, – bejelentette, hogy mostantól fogva Magyarország államformája köztársaság.

Legalább ennyire fontos változás, hogy az MSZMP XIV. (viharos) kongresszusán megtörténik a pártszakadás, Magyar Szocialista Párt néven új formáció alakul, de mindkét alakulat az MSZMP jogutódjának tekinti magát. (Ironikusan többen úgy fogalmaztunk akkoriban, hogy „kiment alólunk a párt, és ezentúl csak a fizetési listát írjuk alá”. Valóban soha többet pártjellegű képződménybe nem léptem be, csak szakmaiba. Persze a szakmai szervezeteken belül is előbb-utóbb „elvált a tudó a májtól” /Pozsgay Imre kifejezése/, de ez már végképp nem tartozik ide.)

Vállalásunkat teljesítettük, és október elsejétől újra indult minden vasárnap délelőtt 3 órás időtartamban az MTV 2-es programján a TÉVÉ MAGISZTER. Ennek a műsornak a vezető anyagát az a sorozat adta – hetente 1 órában – amelyben az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeit követtük, illetve próbáltuk értékelni az előzményektől a konkrét eseménytörténeten túl a megtorlásokig. A stúdióbeszéléseket gyakran szakították meg filmbetétek, etűdök, levéltári anyagok, híradóanyagok és egyéb dokumentum-felvételek. A műsorvezető Betlen János volt és két állandó történész szakértő Földes György és Varga László) kommentálta, (időnként egymással is vitakozva) a látottakat. Rajtuk kívül szemtanúként, vagy az események résztvevőjeként több tucatnyian szerepeltek a 12 adásban. A teljesség igénye nélkül megemlítek néhányat. A politikusok és résztvevők közül: Soós Gábor agrárközgazdász, Kóte Sándor, a forradalom alatt a Miniszterelnökségen dolgozott, Hegedűs B. András (Petőfi Kör), Litván György (Petőfi Kör), Nagy Elek (a Csepeli Központi Munkástanács elnöke), Halda Aliz (Gimes Miklós özvegye), szereplésük miatt kirúgott egyetemisták: Balogh Elemér, Búzás Andor, Simor András; a művészeti életből és a humán tudományok köréből: Fábri Zoltán filmrendező, Szilágyi Ákos költő, Réz András filmesztéta, Koczkás Sándor irodalomtörténész, Szépe György nyelvész, Fábrián László író, Szabados Árpád képzőművész, Voigt Vilmos néprajztudós; sportolók, újságírók: Borbély Pál, Szepesi György, Székely Éva, Gyarmati Dezső, Kárpáti György, Zsolt Róbert, Rózsavölgyi István, Baróti Lajos, Lengyel László; közgazdászok: Csendes Béla, Kopátsy Sándor, Bácskai Tamás, Gábor R. István; és még jó né-

hány történész: Berend T. Iván, Szamuely László, Molnár Miklós, Rainer M. János, Standiinsky Éva, Szakács Sándor.

Az archív felvételeken a fellelhető ismert képsorok mellett szerepelt Kádár Jánoson és Marosán Györgyön kívül mintegy „újdonságként” Bibó István és Fazekas György. Ugyancsak részletesebben idéztünk a korabeli, de be nem mutatott propagandafilmről, kiegészítve Nagy Imrének az utolsó szó jogán elmondott szavaival. Talán itt hangzottak el először az azóta már sokszor idézett mondatok: „elmaradt a bizonyítási eljárás”... „sorsomat a nemzet kezébe teszem le”... „bízom abban, hogy előbb vagy utóbb a magyar nép és a munkásosztály felment majd a súlyos vádak alól”... „eljön az idő, amikor igazságot lehet szolgáltatni. Súlyos bírósági tévedés áldozata vagyok. Kegyelmet nem kérek!”

A Magiszter sorozatába került bele egy frissen készült megrázó dokumentumfilm is, amely az 1956. december 8-i salgótarjáni sortűz eseményeit, és az áldozatok hozzátartozóinak a sorsát mutatja be. (Schiffer Pál filmje, címe Engesztelő 1956–1989)

A sorozat egészének a célja az volt, hogy történelmünknek sokáig tiltott és titkolt fejezetét a legsokoldalúbban mutassuk be, és ezzel segítsük az egészséges nemzet-tudat kialakulását. A visszhang, különösen azoknak a körében, akiket ma „véleményformáló értelmiségnek” neveznek, nagyon élénk és kedvező volt. A televízió saját video-kiadója, a Televideo felkérésére 1991-ben ebből a 720 perces filmfolyamból készítettünk egy 90 perces sűrítményt, amelyet tudomásunk szerint hosszú ideig sok iskolában használtak oktatási anyagként közelmúltunk történetének bemutatására.

Közben tovább gyorsultak az események. Bíró Zoltán lemondott az MDF elnökségéről, Antall József lett az új elnök, az MDF mozgalomból párttá változott.

A „nagy nyitás” után ismét korlátozzák a turistaellátmányt (4 évre 300 dollár!). Németh Miklós miniszterelnök bejelenti a horribilis (20 milliárd dolláros!) államadósságot.

Éles kampány folyik az SZDSZ–MDF vitájával a népszavazást megelőzően, végül is győz a „4 igen”, melynek egyetlen célja (így a mából visszanezve) csak a népszerű Pozsgay Imre köztársasági elnökké való megválasztásának megakadályozása volt, mert a másik három kérdésben már ugyancsak az „igenek mellett” döntött az országgyűlés.

Közben a televízió is igyekszik felvenni a változások ritmusát. Azon kívül, hogy egyre körültekintőbbek, frissebbek az aktuális műsorok, a filmvásárlásokkal is igyekeznek behozni a lemaradást. Így kerül bemutatásra Kósa Ferenc terjedelmes filmje Béres Józsefről, találmányáról, kálváriájáról (Az utolsó szó jogán), Zsombolyai János Halálraítéltek c. alkotása (Mécs Imre, Dobrossy Lajos, Fónay Jenő), egy portréfilm Kéthly Annáról, a „legférfiasabb magyar politikusszonyról”, Gyarmathy Livia és Böszörményi Géza két filmje, a filmszemlén díjazott Recsk, és a Faludy Györgyről készített portréfilm. „Aki nekiszaladt a demokráciának” címmel készített filmet Szabolcs Béla az öngyilkos tiszakécskei tanácselnökről. Dicséretes, hogy ilyen hamar megvásárolták és műsorra tűzték. (Az esemény januárban volt.)

Szerkesztőségünk gondozott egy kisebb dokumentumfilm-sorozatot is. Pár évvel ezelőtt Schiffer Pál rendező és Havas Gábor szociológus készített Kovbojok címmel egy kétrészes filmet új vállalkozásba fogó fiatalemberekről. Velünk kopro-

dukcióban elkészítettek egy újabb epizódot, amelyben azt kutatják, hogy mire vittek, mennyire sikerült a vállalkozás. A három rész november végén került képernyőre.

Egyéb „apróságok” is színezték mindennapjainkat. A Parlament épületének tetőjén lekapcsolták a vörös csillagban a világtást, majd néhány nap múlva elkezdtek a lebontását. Mindez a televízió nemrég megválasztott új párttitkárát arra indította, hogy kezdeményezze a Szabadság téri főépület homlokzatán levő ormótlan vörös csillag eltávolítását. Az elnök éppen nem volt itthon, és nagyon dühös lett, amikor hazatérve ezzel fogadták. A párttitkár azzal védekezett, hogy az országgyűlés határozata értelmében tilos a munkahelyeken pártszervezeteket működtetni, így a kommunista jelképnek semmi keresnivalója az épületen.

Nem is került vissza! Bereczky Gyula, az MTV elnöke pár nap múlva lemondott. No nem (vagy nem csak) a csillag miatt, hanem közben a kormány egy felügyelő bizottságot nevezett ki a rádió és a televízió ellenőrzésére. Az intézmény kíméletlen pártharcok színtere lett, és ezért ő nem tudja tovább ellátni a feladatát, így szólt az indoklás...

Közben a „szocialista tábor” többi államában is recseg-ropog a felépítmény. Prágában és az NDK-ban is tüntetéssorozatok vannak, annak ellenére, hogy a keletnémeteknek megengedték a szabad utazást. Prágában már a börtönöket is megjárt Vaclav Hável író az ellenzék vezére.

November végén még úgy tűnt, hogy a létező szocializmusnak egyetlen bástyája áll még szilárdan: Románia. Diadalittas jelentéseket láthattunk az RKP kongresszusáról, ahol tombolva ünnepelték a „Kárpátok géniusát”, Ceauscut és feleségét.

A történelem kereke azonban feltartóztathatatlanul forgott tovább. Egy hónapja, októberben még hatalmas díszszemlével ünnepelték az NDK fennállásának 40. évfordulóját, november végén pedig a lakosság már a berlini falat bontja: légkalapáccsal, csakánnyal, markológéppel, ki mihez tud hozzájutni.

December elején az érdeklődő nézők és tévések izgatottan figyelik a Máltáról érkező híreket. Nagy a várakozás és a reménykedés, hogy Bush és Gorbacsov ki mondják az Európát legutóbb felosztó Jaltai Egyezmény érvénytelenségét. Ez nem történik meg, de azért az átalakulások elfogadásának tűnik Gorbacsovnak az a mondata, hogy „függetlenedhetnek, ha akarnak”.

Itthon is feszült a helyzet. 10%-os forintleértékelés, a lakásgazdálkodási rendszer reformjának vitája, nemzeti csúcs és koalíciós kormányzati javaslatok az MSZP részéről.

December közepétől azonban mindent elsöpört a romániai események nyomán követése. Temesvárról jöttek az első drámai tudósítások, (Tőkés László lelkész kiszabadítására indult tömegmozgalom, a karhatalom kíméletlen fellépése következtében halottak tucatjai hevertek az utcán) megindultak a segélyszállítmányok, velük az újságírók. A mozgolódás áterjedt Bukarestre is, és 22-én már annak lehettünk szemtanúi, hogy a lázadók elfoglalták az egyik tévéstudiót, és onnan folyamatos élő adásban figyelhettük az eseményeket. Először csak a televízió aulájában néztük az adást, és románul tudó kollégáink fordítottak, aztán valakinek a bölcs döntése nyomán az adás kikerült az adókra és Aczél Endre műsorvezetésével az ország élőben követhette a romániai forradalom történéseit. Ez igazi bravúr és médiatörténeti esemény volt!

Az összes ünnepi műsor és egyebek mind háttérbe szorultak, az elkövetkező napokban is, mindenki a romániai fejleményeket figyelte izgatottan, egészen a diktátor házaspár kivégzéséig, a „kvázi” győzelemig. (Ezt a „kvázit” én teszem hozzá, a mai tudatommal.)

Ezt az írást nem lehet befejezni, csak abbahagyni. Nem lehet frappáns összefoglalót írni, tanulságokat levonni. Hiszen az események folyamatosan hullámzottak tovább, az 1990-es év elején átmenet jött a Magyar Televízió életében, amely az első szabad választásokig, tavaszig tartott. (És utána is újabb átmenetek jöttek.) És közben a „kertek alatt” elkezdtek szerveződni a későbbi plurális televíziózás első „osztagai”. A NAP TV 1989. augusztus 19-én sugározta első adását, utána hetente kétszer jelentkezett Budapesten és környékén. Majd a közszolgálati televízió „beszállítója” lett reggeli műsorokkal.

De ez már egy másik történet...